

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

БАБКО Н. М., СТ. ВИКЛАДАЧ*,
ХАРКІВСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІАБСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

Дана стаття присвячена визначенню особливостей сучасних інфляційних процесів у ході їх ретроспективного аналізу.

This article is sanctified to determination of features of modern inflationary processes during their retrospective analysis.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Не зважаючи на чисельні дослідження та дискусії, сучасна інфляція, її причини та механізм дії до кінця не встановлені, а намагання подолати інфляційні процеси не приносять бажаних результатів.

Сучасна інфляція – якісно нове явище, що потребує принципово нового підходу до його дослідження, який врахував би такі невід’ємні характеристики інфляційних процесів, як стійкість, несхильність до кон’юнктурних змін, міжнародний масштаб та циклічний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість вітчизняних і зарубіжних науковців досліджували і продовжують досліджувати проблеми інфляційних процесів: І. Фішер, Дж. Кейнс, А. Філіпс, Ш. Планкарт, Р. Девіс, А. Лернер, Ф. Фрідман, М. Карлберг, Ф. Модільяні, Р. Масгейв, А. Єрін, С.І. Адаменко, Д.А. Артеменко, О.І. Барановський, О.Ф. Балацький, О.Д. Василик, П.А. Герасимов, А.О. Еліфанов, М.М. Єрмошенко, Г.П. Іванова, С.М. Ілляшенко, Г.О. Крамаренко, В.Г. Крижанівська, В.П. Москаленко, Є.В. Новосядло, Б.А. Райзберг, О.О. Терещенко, С.Я. Салига, І.В. Сало, Е.А. Уткін, О.Й. Шевцова та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей сучасних інфляційних процесів у ході їх ретроспективного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж перейти до аналізу інфляційних процесів в історичному аспекті, необхідно зазначити, що довготривалий характер сучасної інфляції та її стійкість на всіх фазах економічного циклу не узгоджуються з її традиційними уявленнями. Вона не набуває ні традиційної форми чисто монетарної інфляції, ні форми інфляції витрат. Також інфляція не є тільки внутрішньою проблемою окремих країн, вона носить міжнародний

* Науковий керівник – Олесь В.М., д.е.н., проф.

характер. Отже, глобальний характер інфляції ставить під сумнів всі намагання пояснити її лише внутрішніми причинами.

Аналізуючи основні теорії інфляції, можна відмітити, що основні розбіжності у поглядах на причини і механізми інфляційних процесів сьогодні проявляються вже не стільки між прихильниками теорії вартісної інфляції і теорії інфляції попиту, скільки між послідовниками сучасних концепцій – неокейнсіанства і неомонетаризму. Однак їх слабким місцем, на нашу думку, є погляд на інфляцію, як на результат перехідних, короткострокових аномалій, а не як на стійкий структурний феномен.

Ми вважаємо, що інфляція глибоко пов'язана із трансформацією економічної і соціально-інституціональної структур. На основі такого підходу інфляція постає як структурне явище, першопричиною якого є соціальний конфлікт відносно розподілу виробленого суспільного продукту. На це основне джерело інфляції накладаються інші причини, що посилюють, або навпаки, послаблюють її прояви. Ці причини можна розглядати як другорядні, хоча це не означає, що в конкретні короткострокові періоди вони не можуть домінувати у своєму впливі на темпи інфляції.

Загалом, ці другорядні фактори (емісія грошей, державний борг, дефіцит державного бюджету, інфляційні очікування, циклічність економіки та ін.) мають перехідний характер.

Ми вважаємо, що підвищення цін, як основна ознака інфляції, не завжди означає наявність інфляційних процесів. Наприклад, застосування більш продуктивних засобів та високоякісних предметів праці означає перехід на інший, більш високий рівень виробництва і споживання. Отже, можна зазначити, що слід відрізнити інфляційне і неінфляційне підвищення цін, хоча виміряти точну зміну неінфляційної складової зростання товарних цін неможливо.

Для загальної характеристики інфляції у минулому проаналізуємо динаміку загального індексу оптових цін, не зупиняючись на різниці у динаміці оптових і споживчих цін. По-перше, існує часовий лаг у пристосуванні споживчих (роздрібних) цін до оптових. По-друге, склад товарних груп, що є основою для виміру середніх оптових і споживчих цін та їх індексів, різний. По-третє, ціни споживчих товарів і послуг мають тенденцію знижуватись повільніше, і зростати швидше внаслідок більш повільного зростання продуктивності праці у відповідних галузях виробництва і сфері обігу, а також через наявність додаткових компонентів (наприклад, ренти).

Динаміку загального індексу цін в Англії, Германії, Франції та США з кін. XVIII – поч. XIX ст. і до початку економічної кризи 1929 – 1933 рр. представлено в Табл. 1 – Табл. 4).

Таблиця 1

**Динаміка загального індексу оптових цін в Англії
за 1800 – 1930 рр. (1913 р. = 100)**

Роки	Індекс оптових цін
1	2
1800	200
1805	170
1810	220
1815	130
1820	190
1825	125
1830	115
1835	116
1840	130
1845	100
1850	90
1855	120
1860	110
1865	120
1870	115
1875	115
1880	100
1885	95
1890	85
1895	75
1900	90
1905	85
1910	90
1915	95
1920	220
1925	145
1930	140

Отже, можна зробити висновок, що у XIX ст. у головній країні домонополістичного капіталізму – Англії – динаміка цін носила нисхідний характер. Більша частина коливань рівня цін була пов'язана з рухом економічного циклу. Мало місце лише два відхилення: стійке і значне підвищення цін з 1802 по 1809 рр. і довготривале, але менш

значне підвищення цін з 1852 по 1872 рр. У другому випадку зростання цін не було систематичним і регулярно переривалося сильними короткостроковими зниженнями.

Таблиця 2

**Динаміка загального індексу оптових цін у Франції
за 1820 – 1930 рр. (1901 - 1910 р. = 100)**

Роки	Індекс оптових цін
1	2
1820	155
1825	138
1830	130
1835	138
1840	135
1845	120
1850	110
1855	120
1860	160
1865	142
1870	142
1875	142
1880	122
1885	100
1890	100
1895	80
1900	100
1905	100
1910	100
1915	118
1920	600
1925	400
1930	700

Аналізуючи дані табл. 2 і табл. 3 ми бачимо, що з невеликими відхиленнями подібний рух цін спостерігався протягом XIX ст. у Франції та Германії. Такий збіг обумовлено тим, що для капіталізму вільної конкуренції був характерний швидкодіючий взаємозв'язок умов національних ринків провідних країн.

**Динаміка загального індексу оптових цін у Німеччині
за 1800 – 1930 рр. (1913 р. = 100)**

Роки	Індекс оптових цін
1	2
1800	135
1805	140
1810	160
1815	110
1820	85
1825	75
1830	80
1835	80
1840	82
1845	78
1850	75
1855	100
1860	90
1865	92
1870	98
1875	120
1880	90
1885	75
1890	90
1895	80
1900	90
1905	80
1910	92
1915	100
1920	230
1925	230
1930	135

Отже, виходячи з даних Табл. 1 – Табл. 4., ми бачимо, що починаючи з кінця XIX ст. довготривала тенденція зниження цін у промислово розвинутих країнах змінилась на їх довготривале підвищення.

Розглядаючи історичну динаміку інфляційних процесів у XX–XXI ст. можна умовно виділити три періоди: з початку XX ст. до Великої депресії 1929 – 1933 рр.; 1934 – середина 50-х рр. XX ст.; середина 50-х рр. XX ст. – теперішній час. Вибір таких часових рамок обумовлений характером і внутрішнім змістом динаміки цін у промислово розвинутих країнах.

Таблиця 4

**Динаміка загального індексу оптових цін у США
за 1750 – 1970 рр. (1910 - 1914 рр. = 100; 1967 р. = 100)**

Роки	Індекс оптових цін
<i>1</i>	<i>2</i>
1750	60
1760	80
1770	75
1780	220
1790	85
1800	122
1810	135
1815	180
1820	150
1825	98
1830	90
1835	89
1840	110
1845	80
1850	82
1855	80
1860	110
1865	85
1870	190
1880	130
1890	85
1895	30
1900	25
1905	32
1910	39
1915	35
1920	80
1925	50
1930	35
1935	34
1940	38
1945	52
1950	55
1955	90
1960	92
1965	95
1970	100

До Великої депресії, як відомо, діяв золотий стандарт. Криза 1929 – 1933 рр. привела до краху цю систему грошового обігу, що вплинуло на

розвиток інфляції у групі країн, що розглядаються. Період 1934 – середина 50-х рр. ХХ ст. цікавий тим, що тут останній раз в історії найбільш яскраво проявився воєнний характер інфляції. Крім цього, можна відмітити ще одну особливість даного періоду. Мова йде про формування нової системи грошового обігу – золотодевізної (бреттон-вудської). Але найбільш важливим для нас є третій етап – з середини 50-х рр. ХХ ст. до теперішнього часу. Тут, перш за все, необхідно відмітити посилення інфляційних тенденцій, зміну характеру інфляції. З дискретного вона перетворилась на постійно діючий фактор економічного розвитку. З 60-х рр. ХХ ст. інфляція набула самостійного характеру, зростання цін вже не змінювався періодами падіння, а циклічність динаміки цін зникла. Крім того, даний період був відмічений появою стагфляції.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що протягом останніх 40 – 50 років у промислово розвинутих країнах існує інфляційна інерція підвищення цін, що пов'язана з формуванням олігополістичних структур ринку і системи монополістичного ціноутворення. Ці процеси підкріплені трансформацією грошового обігу, відходом у минуле золотого стандарту та переходом до паперових і депозитних грошей.

Змінилась і сама природа інфляції. Якщо у минулі періоди інфляційні процеси породжувались виключно порушеннями у грошовій сфері, то сьогодні довготривалість інфляції можна пояснити також рухом структури економіки, постійно виникаючими диспропорціями у процесі відтворення, значними порушеннями у грошовому обігу.

Наряду з цим, поштовхи до підвищення цін мають і екзогенний характер. Перш за все, це „імпорт” інфляції й поглиблення інтернаціоналізму виробництва. На інфляційне підвищення цін, як і раніше, продовжують впливати зовнішні шоки, такі як, форс-мажорні обставини (наприклад, стихійні лиха), політичні процеси, пов'язані з вибором керівництва країн та воєнні дії.

Література.

1. Бурлачков В. Спрос на деньги: теория и практика оценки // Вопросы экономики, 2002, № 12.
2. Гогохия Д. Назначение денег. – М.: ИЭ РАН, 2003.
3. Инфляция и антиинфляционная политика в России / Под ред. Л. Красавиной. – М.: Финансы и статистика, 2000.
4. Капшин Ю. К вопросу модификации функций денег // деньги и кредит, 2002, № 2.
5. Косой А. Денежная эмиссия: сущность, свойства и оптимальность // Деньги и кредит, 2001, № 5.
6. Мендельсон Л.А. Теория и история экономических кризисов и циклов. - М, 1959. Т. 2. С. 554 - 556; 646 - 650; 698 - 702; Т. 3. М., 1964. С. 51 - 514, 518.
7. Меньшиков С.М. Инфляция и кризис регулирования экономики. - М., 1979. С. 148.